

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 23.

V Ljubljani, 15. decembra 1889.

Letnik II.

Sadno drevje v cvetličnih loncih.

Prav priporočila vredna ter zelo poučna in zabavna je vzgoja sadnega drevja v cvetličnih loncih. V ta namen pristojne najbolj jablani, hruške, pa tudi razno koščičasto sadje, kakor breskve, marelice, češplje in črešnje. Koščičasto sadno drevje v loncih ni toliko trpežno in rodno kolikor peškasto. Za vzgojo v loncih odberi enoletne požlahtnjence, in sicer jablani na ivanovo jabolko, hruške pa na kutino cepljene. Podloge naj bodo dobro ukoreninjene. Te cepljence pa sadi spomladi v 20 do 25 $\frac{1}{m}$ široke lonce, napolnjene z zmesjo od najboljše vrtno zemlje, nekaj svišča in preko $\frac{1}{10}$ ilovice, ter primešaj še nekoliko rožja, t. j. odpadkov od rogov, ali pa kostne moke. Vsajeno drevje skrajšaj na 40 do 50 $\frac{1}{m}$ visokosti. Poganjke iz gorenjih popov porabi za krono, niže pa odstrani. Drugi pomlad skrajšaj vse poganjke, ki so namenjeni za krono, na dva 2 do 3 pope. Tudi prihodnja leta delaj tako in glej, da daš kroni obliko krogle ali piramide.

Pri sajenji skrbi za dober odtok vode, in sicer s tem, da naložiš na odcedilno luknjo lonca do 3 $\frac{1}{m}$ visoko črepij. Drevesce vsadi tako, da pride koreninski vrat v površje zemlje. Lonca ne napolni popolnoma, ampak praznega ostani še kake 3 do 4 $\frac{1}{m}$ od vrha. Pred saditvijo poreži vse bolne, nagnile in poškodovane korenine prav gladko in skrajšaj vse močne korenine za toliko, da morejo lahko v lonec. Na sklado od črepij deni toliko prsti, da je potem na njo postavljeno drevesce v prej omenjeni legi. Na korenine in ravno tako tudi vmes in pod korenine naspri prsti, potem jih pritisni in lonec pomajaj, da se zemlja dobro uleže. En dan ali dva dni po saditvi prav dobro prilij. Drevesca v loncih postavi potem na kak zaveten kraj, ki pa prihajata do njega zrak in solnce in kjer jih lahko mraza varuješ. Lonec ne postavljalj na golo zemljo, ampak jim kaj podloži, da ne morejo črvi vanje lesti.

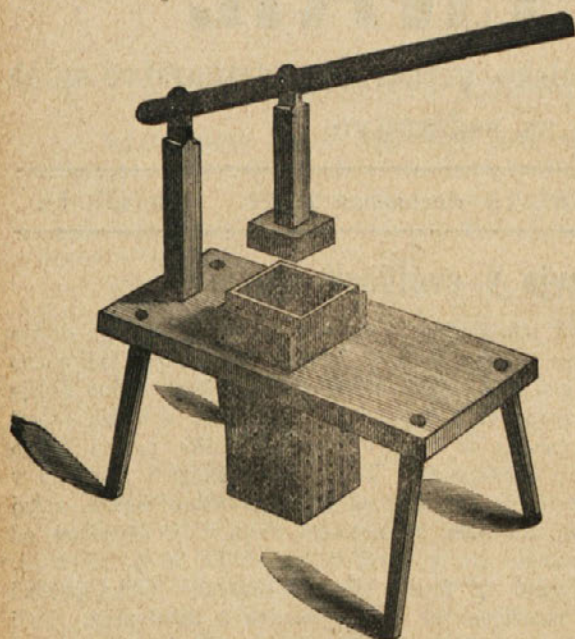
Po leti obščipaj poganjke, dokler ne olesene, od 10 do 12 $\frac{1}{m}$ dolgosti, to jim pospešuje rodnost. Vselej, kadar je zemlja suha, moraš jo dobro zaliti; ako to zamudiš, osiplje se cvetje, ali pa odpada sadje.

Če si tudi kostne moke ali rožja primešal, vender je dobro, rodovitnemu drevju še po leti gnojiti. Zato je najbolj pripraven kak umeten gnoj, v vodi raztopljen. Ako hočeš dobiti posebno velike plodove, pusti po majhnih drevescih kakih 5 do 6, po večih 15 do 20 plodov.

Pozno jeseni, ko listje odpada, vzemi drevesca iz loncev in vsadi jih v zemljo s prstjo vred. S tem se zemlja očisti in odpočije, drevo pa ostane rodno. Prihodnjo spomlad pa vsadi drevesca zopet v lonce, tedaj odstrani nekaj stare prsti izmed korenin in jo nadomesti s svežo in rodovitno.

Sadna stiskalnica.

Da se pri nas sadjarstvo marsikje še slabo izplačuje, prihaja od tod, ker hočejo sadje le sveže v denar spraviti, a vendar je marsikterikrat za nje več dobiti, ako mu damo drugo obliko.

Podoba 44.

lesa. Velikost stiskalnice ravna se po tem, po koliko mislimo napravljati izdelka. Primerena je taka stiskalnica, ki ima 30 % širok in 80 % globok oboč, ki se da iz stola jemati in snažiti. Taka stisne uže precej sadja in ob enem ne potrebuje nobene posebne sile.

„Der Oeconom.“

Nekaj o hranitvi sadja.

Ljudje semtertja tožijo: „Letos ne velja sadje nič, o božiči so bila moja najlepša jabolka uže nagnila.“ Zopet drugi: „Moje sadje je uže velo in suho.“ Tretji mrmra: „Moje sadje se je navzelo neprijetnega okusa, nihče ga ne kupi.“

Tako bodo ljudje vsako leto tožili, če se ne izpametujejo in ne popuste nekaterih starih navad ter se poprimejo novega načina sadje hraniti. Ta način je zelo priprost, kakor bi ga natura sama bila zaukazala. Najprvo je, da sadje o pravem času potrgamo. Zastonj je sveži sad hraniti, če ni dozorel. Nezreli sad začne kmalu v peških gniti, uvene in se skrči v majhen klopčič. Nadalje moramo sadje opazno trgati, najbolje z roko. Res je, nekaterim trdnim zimskim jabolkom ne škoduje. Drugače pa je zastran žlahtnih, sočnatih jabolk in hrušek. Njim škoduje najmanjše obtolčenje. Ob najneznatnejši rani, katere še s prostim očesom ne opazimo, začne goba rasti, t. j. sad začne gniti.

Zatem treba sad lepo razvrstiti in vsa slabejša, od črva navrtana jabolka itd. odbrati ter jih pustiti 14 dni, da se izhlape. Potem šele jih spravimo v

shrambo. In to je najvažnejše delo. Shramba bodi le srednje suha ter v njej enakomerna temperatura 1—5° R. Zakaj nam jabolka po sobah ne ostajajo dolgo čvrsta? Prav zato ne, ker so ali presušne, ali pretople, ali se temperatura po njih prepegosto izpremenjava: kajti v presušnih sobah sad prehitro uvene in se skrči, v pretopilih rado gnije, v premrzlih pa zmrzne. Veliko boljše sadne shrambe so kleti, zlasti če so dovolj globoke in če je v dnu pesek ali ilovica, ki vode ne propušča.

Sedaj moramo še skrbeti, da ne bode v kleti pretoplo, premokro in nič prepriha; kajti to troje je največ krivo, da se tudi po kletih sad ne ohrani. Tudi drugih takšnih reči, ki gnilobo pospešujejo, ne smemo v kleti imeti. Niso pa sadjarji vsi enih misli, je li v kleti boljše sad prosto po deskah razložiti ali ga v sode vložiti. Po deskah razpoloženo sadje moremo vsak čas pregledovati in gnilo odbirati, v sodih pa se dalje ohrani sadež, ker ne moreta svetloba in zrak toliko vplivati,

Kdor po razloženem načinu ravna, ta bo sadje skoraj celo leto ohranil sveže in sočnato ali za domačo porabo ali za prodaj. Tako lahko pričaka cene, ki je dvakrat, trikrat, petkrat večja nego jeseni. Marsikteri sadjar, ki je modro hranil po razloženem načinu sadje, postal je ščasoma bogat mož.

Pogovor županov s kmetovalcem o pokončevanju mrčesja po sadovnjakih.

Kmetovalec: Smem li vprašati, kaj je na črni deski zopet naznanjeno?

Župan: Ukaz, da se morajo goseničje zalege z dreves po zimi otrebiti.

Kmetovalec: Torej zopet nov ukaz; naposled nam še zaukažejo, koliko telet sme kdo imeti ali ovac!

Župan: Koliko živine da kdo ima, to je popolnoma njegova reč. Ako pa gosениce v Vašem sadovnjaku meni nič tebi nič izlezejo, ne bodo ostajale samo pri Vas, ampak napadale bodo tudi sosednje sadovnjake in narejale veliko škodo.

Kmetovalec: Kdo se bode za vsako reč posebe brigal? Pokončevanje gosениc prepustimo slobodno ptičem.

Župan: Vprašanje, bode li v prihodnje naše sadje prospevalo, da bo kaj pridelka za prodaj, je zelo važno. Marsikateri srednji in manjši posestnik more si pomagati le, če kaj sadja proda. Ptičev je zadnjih 20—30 let vedno menj, sadnega drevja pa od leta do leta več. Ako bi torej kmetovalci sedaj roke križem držali, ni se nadejati dobrih sadnih letin.

Kmetovalec: Lenuharil nisem svoje žive dni nikoli. Ne bi se torej branil za pokončanje drevesnega mrčesja nekaj storiti, ko bi le vedel, kako bi mu do živega mogel priti!

Župan: Le pogledite malo okolo sebe, kaj vidite?

Kmetovalec: No, dolg drog pa na njem skrivljeno železo.

Župan: S tem orodjem zelo lahko z dreves potegnemo zalege gosениce zlatoritke, drevesnega belina, glogovega zavijača in drugih metuljev, čijih nedorasle gosениce se zapredejo po vejicah. Sicer pa ne vidim v svojem sadovnjaku nikjer gosениčjih zalog, bržčas zato ne, ker sem jih vsako zimo marljivo trebil od l. 1868 dalje, ko je obveljala dotična deželjska postava.

Kmetovalec: Čemu so pa te le šteti iz jeklenega žičja (drata)?

Župan: Te so posebne vrednosti. Poprej so s strgačami drevesom skorjo strgali, škodovali jim, pa vender niso povsod goseničjim zalegam po razpoklinah mogli do živega. Z novimi ščetmi se pa vse delo prav dobro opravlja. Starejša drevesa treba poprej z milnico ali z lugom namočiti, da se jim mah in lišaji laže odpravijo. Jajčka metulja zavijača so kakor prstan nabrana okolo posameznih vejic ter se ne dajo lahko strebti. Treba torej vejico odrezati.

Kmetovalec: Drugega orodja ni treba?

Župan: To orodje, katero vidite, zadostuje zoper najhujše škodljivce sadnemu drevju. Pozneje treba seveda še drugih pomočkov.

Kmetovalec: Smem li zopet priti, gospod župan?

Župan: Slobodno, kolikorkrati le hočete.

Raznotere vrtnarske reči.

Šparglje moreš po zimi imeti, ako tako le ravnaš: V kleti naspri do 1 m na debelo gnoja in listja ter naspri na to 20 $\%$ dobre prsti. Na prst postavi štiri- do petletne špargljeve rastline in jih 25 $\%$ visoko z zemljo zaspi. Ker te rastline ne poganjajo močno, moraš jih precej na gosto saditi. Zemljo poškopri, če treba, z gorko vodo, in pridelal bodeš prav finih špargljev, kateri postanejo, ker rasto v temini, zelo dolgi.

Naj li trnje po podlogah za rože odstranimo? Za rože je bolje, ako ostane trnje, ker so gole podloge občutljivejše proti mrazu in vetrovom. To pa prihaja od tod, ker trnje odstranimo s silo in zato poškodujemo manj ali bolj tudi lubad. Ako pa trnje odpade samo, ali če je odstranimo tako z nožem, da ga ostane še nekaj po deblu, pa nima to nobenih slabih nasledkov, marveč je s takimi podlogami potem pripravneje ravnati.

Koliko troškov in dohodkov daje sadovnjak. Troški: Kupljeno drevo stane 50 kr. povprek, jama 5 kr., kol 15 kr., slama za ovitek, kompost, trnje povprek 10 kr., saditev 20 kr., obrezovanje 5 kr. (torej 45 kr. v devetih letih), troški za naslednjih 10 let za narejanje drevesnih okopavnih kolobarov itd. $6 \times 10 = 60$ kr., naposled za nadalejšnjih 40 let eno drevo po 3 gld., vkup 5 gld. 6 kr. Na 1 oralo gre 60 dreves, torej $60 \times 5 \cdot 6 = 303$ gld. 60 kr. Toliko stane sadovnjak. Dohodki: Les je toliko vreden, kolikor smo za drevo dali. Od 1. do 10. leta nimamo nobenih dohodkov, od 10. do 20. leta začne večina dreves roditi, povprek daje drevo po 40 kr., torej 10×40 kr. = 4 gld., od 20. do 30. leta narašča drevo in daje povprek 1 drevo po 1 gld., torej $10 \times 1 = 10$ gld., od 30. do 40. leta so drevesa najkrepkejša in daje drevo povprek po $2\frac{1}{2}$ gld. na leto, torej $10 \times 2\frac{1}{2} = 25$ gld., od 40. do 50. leta drevo uže peša in daje povprek po 2 gld., torej $2 \times 10 = 20$ gld., od 50. do 60. leta rodi uže slabo, suši se in daje povprek po $1\frac{1}{2}$ gld., torej $1\frac{1}{2} \times 10 = 15$ gld., vkup 74 gld. Po tem takem daje drevo povprek na leto po 1 gld. 33 kr. in 1 oralo 79 gld. 80 kr. in v 69 letih $79 \cdot 80 \times 60 = 4788$ gld.

Da ne odpadajo cvetni popki rastlinam v sobi ali v cvetličnjaku, moraš večkrat poškopiti tudi listje z vodo, katera nadomestuje prepotrebno roso. Cvetlice na mrzlem oknu poškopri z mlačno vodo. Na ta način ohraniš rastline čvrste, in eveto ti obilo.

Založba c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Odgovorni urednik Gustav Pire.

Tisk J. Blaznikovih naslednikov.